

Een boerenerf kan niet zonder fruitbomen

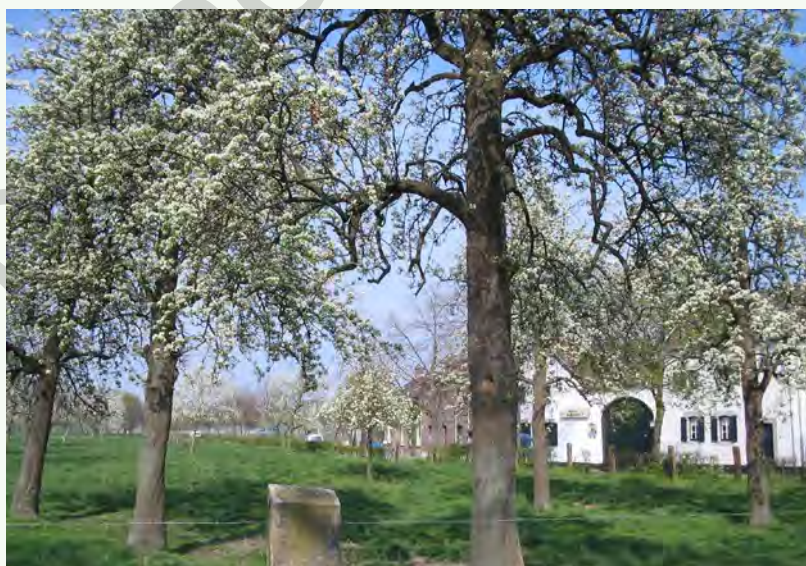
Tot halverwege de twintigste eeuw hadden veel landbouwbedrijven een eigen, kleine boomgaard. Door intensivering en specialisatie zijn veel van deze boomgaarden verdwenen. Toch werden niet overal deze boomgaarden geroid. In het Utrechts/ en Zuid-Hollandse veenweidegebied hielden veel mensen bij hun boerderij een klein gedeelte in stand. Ook in Zuid-Gelderland en Limburg vinden we nog veel boerenboomgaarden. Doorgaans zijn dit hoogstamfruitbomen. De boomgaard bij een boerderij is meestal vrij klein. Soms staan er zeldzame oude rassen van fruitbomen.

Steeds meer historische boerderijen komen in handen van burgers, buitenlui en niet agrarische ondernemers. Boerderij en omliggend erf verliezen daarmee hun oorspronkelijke agrarische functie en worden geschikt gemaakt voor de nieuwe bestemming. De aandacht van de nieuwe boerderijbewoners gaat meestal allereerst uit naar de verbouwing of restauratie van de boerderij. Vaak worden vanuit de achtergrond van de nieuwe bewoners romantische of stedelijke ideeën op het oude boerenerf losgelaten. Niet altijd wordt dan rekening gehouden met streekgebonden stijlkenmerken en het feit dat boerderij en erf een onlosmakelijke eenheid vormen. Hierdoor gaat in veel gevallen de ruimtelijke betekenis in het landschap van het historische boerenerf verloren. Gelukkig neemt de laatste jaren de belangstelling toe voor herstel en behoud van het historische boerenerf.

Boerderijen zijn niet compleet zonder erf. Het historische boerenerf was onderdeel van de traditionele manier van leven en werken op de boerderij en het platteland. De indeling was praktisch en sober. Nut ging voor de sier. Regionaal waren er grote verschillen door variatie in grondsoort, landschap, bedrijfstype

Boerenerf in Noord-Holland.

Boerenerf in Limburg met hoogstamfruitbomen.

Hallehuisboerderij bij Eemnes.

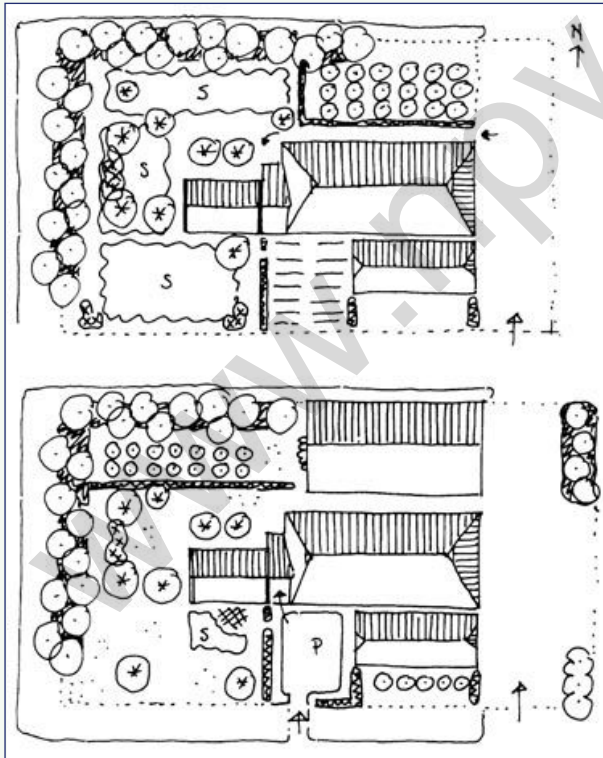
Oost-Nederlandse kleine hallehuisboerderij met oude perenboom.

Boerenerv in Lopik (Utrecht).

Boerenerv in Groningen met herstelde boomgaard.

Boerenerv in Groningen in 1900 en 1994. Meer bebouwing de boomgaard is terug gedrongen.

en welvaartsniveau, waardoor streekeigen verschijningsvormen ontstonden. Het boerenerv was door de eeuwen heen ook geen statisch geheel, maar werd steeds aangepast aan de veranderende economische en sociale omstandigheden.

Kenmerkend voor traditionele boerenerven is de verdeling tussen vóór en achter. Voor de boerderij bevond zich de moestuin met boomgaard en soms een siertuin. Het achtererv was functioneler ingericht met schuren en bijgebouwen. Vorm, materiaalgebruik en groepering van boerderij en bijgebouwen hadden alles te maken met het soort bedrijfsvoering en het omringende landschap. Dat gold ook voor de beplanting. De boer selecteerde uit de streek die soorten waar hij het meeste nut van had. Door de ontwikkelingen op het platteland in de afgelopen decennia zijn veel boerenerven ingrijpend veranderd en veel historische elementen verdwenen. Toch zijn er vaak nog oude elementen aanwezig, waarmee bij de nieuwe inrichting van het boerenerv rekening kan worden gehouden. Terughoudendheid en soberheid bij de inrichting van het boerenerv dienen voorop te staan. Overdaad hoort er niet thuis. De traditionele indeling in voorerv en achtererv verdwijnt meestal als het achterhuis tot woonruimte wordt verbouwd. Bij burgerbewoning bestaat gewoonlijk de behoefte het gehele erf rond de boerderij als

tuin in te richten. Daarbij verdwijnen de boerenboomgaardsjes en nog resterende oude fruitbomen worden niet meer vervangen als ze dood gaan.

Het nieuwe platteland hoeft geen openluchtmuseum te worden. Maar voor de kwaliteit en de belevingswaarde van het platteland is het belangrijk dat het karakteristieke beeld van historische boerderijen met hun streekeigen boerenerven bewaard blijft. Voorop dient daarbij het behoud te staan van die elementen die het boerderijcomplex als geheel typeren voor een bepaalde streek en tijd.

Het boerenerv heeft in ons land geen beschermde status. Maar net als historische buitenplaatsen zouden ook historische boerderijen met het omringende boerenerv als één samenhangend geheel en belangrijk cultuurofgoed moeten worden beschermd en financieel ondersteund. Nieuwe boerderijbewoners, die met gevoel voor traditie historische boerderijen en erven als cultuurhistorische eenheid blijven zien, kunnen hieraan een belangrijke bijdrage leveren.

Bron. Het historische boerenerv bij onttrekking aan het agrarische beheer

Erik Somsen. In jaarboek monumentenzorg 2003. Boerenbedrijvingsheid Voortgang en behoud.